

SLEZSKOPLATĚNICKÉ POHŘEBIŠTĚ
V KUNĚTICÍCH

Vít VOKOLEK

Kunětice jsou významným archeologickým nalezištěm především díky velkému lužickému žárovému pohřebišti, které bylo známé již B. Balbínovi¹⁾ a nesytematicky prokopávané od r. 1859²⁾. Méně známé a dosud zcela nepublikované zůstaly nálezy ze slezskoplatěnické části pohřebiště lidu popelnicových polí³⁾.

Slezskoplatěnické pohřebiště bylo objeveno při podzimní orbě r. 1917 na pozemku J. Skály. Tehdy byly prozkoumány 2 žárové hroby, jejichž obsah byl nejprve uložen ve škole v Sezemicích a později v muzeu na Kunětické hoře⁴⁾. O výzkumu Muzejního spolku v Pardubicích, provedeném patrně v r. 1925 nemáme žádné informace. V r. 1934 provedl na tomto pohřebišti výzkum, ing. J. Bernard, který pro sbírky muzea v Pardubicích prozkoumal 10 hrobů na poli J. Skály, které označuje názvem "Za kovárnou". Z tohoto výzkumu se

dochoval plánek prozkoumané části, schematické náčrty hrobů I a VII a několik terénních fotografií. Z obsahu hrobů s bohatým keramickým materiálem, na dnešní poměry velmi dobře zachovalým, se ve VČM v Pardubicích dochovala jen malá část. Později zde další hroby nesystematicky prokopával chalupník Vít, některé jeho nálezy byly získány pro muzejní sbírky, jiné se dostaly do soukromých rukou⁵⁾. Poslední výzkum zde provedlo pravěké odd. NM v Praze v r. 1941 za vedení B. Svobody.

Naleziště zabírá rozsáhlou písčovou dunu na pravém břehu Labe, S od dnešní obce, táhnoucí se vlastně až na JV úpatí Kunětické hory. Podle plánu ing. Bernarda byla situována pravděpodobně na parc. č. 341, v nadmořské výšce 220 m. Slezskoplatěnické žárové hroby se tedy soustřeďovaly na SZ okraji velkého lužického pohřebiště snad skupinově členěného⁶⁾. Většina nálezů ze slezskoplatěnické části je uložena ve VČM v Pardubicích mimo nálezů z r. 1941, které jsou ve sbírkách MN v Praze⁷⁾.

V tomto článku jsou publikovány nálezy uložené ve VČM v Pardubicích, především částečně zachovalé hrobové celky z výzkumu v r. 1934. Výkop ing. Bernarda probíhal souběžně se Z okrajem parcely (pole J. Skály) pomocí sond 1-2 m širokých a 5-7 m dlouhých, jednak nesystematickým hledáním hrobů v jejich okolí. Takto byla prosondována plocha 35 m dlouhá a 14 m široká. Hroby byly zjištěny především v S části této plochy, v hl. 60-110 cm. Celkem bylo takto zachyceno 10 hrobů, vedle "prázdných hrobů", které mohou být místy již prozkoumaných pohřbů nebo i jámovými hroby. Pokud bylo možno z plánu zjistit, byly hroby od sebe vzdáleny místy 2,5 m. Povšimněme si nejprve nálezů, které lze alespoň částečně zařadit podle celků z výzkumu v r. 1934.

Hrob I/1934

Podle fotografie (tab. 15:2) obsahoval 12 nádob v řadě Z-V a řadu železných milodarů. Z nádob se dochovalo pouze 6: nád. 7 (podle plánu spíše 6): plochý talíř s okrajem rozevřeným a na 4 místech vytaženým ve dvojici lalůček, uvnitř bohatě zdobený rastrovaným ornamentem, hlazeného černého tuhovaného povrchu, prům. 228 mm, v. 45 mm, inv. č. 2120 (tab. 3:3). Nád. 8: hrnčec s uchem a plastickými žeběrky původně černého povrchu, v. 93 mm, 2092 (3:5). Nád. 8a: hrnčec s uchem a pupky, hlazeného okrového povrchu, v.

64 mm, 2099 (3:4). Nád. 9: mísovitá nádoba zdobená rytým ornamentem, hlazeného černohnědého povrchu, v. 87 mm, 2103 (3:1). V nádobě byly spálené kosti. Nád. 9a: drobná miskovitá nádobka černého hlazeného povrchu, v. 60 mm, bez inv. č. (3:6).

Hrob II/1934

Inventář ani zápisky se nedochovaly.

Hrob III/1934

Z hrobu pochází pouze hrnec se 2 uchy, pečlivě hlazeného hnědočerného povrchu, v. 178 mm, 2159 (3:7)..

Hrob IV/1934

Podle schematického plánu obsahoval v řadě Z-V 13 nádob - 1 popelnice s ouškem, 2 vázička, 5 zdobená nádobka, 9 malá amforka, 10,11 mísy, 13 vázička. V současné době se ve sbírce nalézá pouze drobná lahvovitá nádobka, zdobená, hlazeného černého povrchu, v. 74 mm, 2119 (nád. 9 - tab. 3:8). Podle mých záznamů ještě v r. 1952 zde byla další lahvovitá nádobka černohnědého povrchu, v. 71 mm, 2104 a mísa zdobená šikmými pásy rýh hlazeného černého povrchu se stopami tuhování, v. 70 mm, 2113.

Hrob V/1934

Podle popisu "dětský hrob". Ve sbírce se dochovalo : nád. 1: dvojuchý hrnec, zdobený pásem šikmých záseků, žlutohnědého hlazeného povrchu, v. 105 mm, 2102 (4:1). Nád. 2: květináč s plastickou páskou a světlehnědého povrchu, v. 91-80 mm, 2093 (4:3). Koflík s uraženým uchem oblé profilace a s výzdobou na vnitřní straně, tuhovaného hlazeného povrchu, v. 46 mm, 2110 (4:4). Další dva koflíky jsou téměř shodné, 2111-2112 (4:5, 11:6). Mísa s okrajem vytaženým v lalůčky, černohnědého hlazeného povrchu, v. 50 mm, 2137 (4:2).

Hrob VI/1934

1. Trojitá nádobka složená ze tří nádobek kulovitěho spodku, jejichž spojení obstarávají široké oválné trubičky, červenohnědého povrchu, prům. 72,70,65 mm, celkem rozměry 160 x 148 mm, v. 40 mm, 2096 (4:13). 2. Koflík s uraženým uchem, hlazeného černohnědého povrchu, v. 75 mm, 2126 (4:12). 3. Miska s okrajem dovnitř zataženým, pečlivě vyhlazeného černého povrchu, v. 59 mm, 2138 (4:14). 4. Mísa s okrajem vytaženým ve 2 lalůčky zdobená pásy rýh, hlazeného červenohnědého povrchu, v. 61 mm, 2105 (4:10). 5. Miska zdobená lomenými pásy rýh lemovanými tečkami, slabě tuhovaného povrchu, v. 50 mm, 2119. 6. Miska zdobená patrně kdysi šikmými pásy jemných rýh, povrch dnes setřen, kdysi tuhován, v. 40 mm, 2109 (4:7). 7. Miska zdobená šikmými pásy jemných rýh, hlazeného tuhovaného povrchu, v. 55 mm, 2121 (4:8). 8. Miskovitá nádoba s malým hrotitým ouškem nad okraj, zdobená šikmými pásy rýh, lemovanými tečkami, hlazeného tuhovaného povrchu, v. 55 mm, 2121 (4:8). 9. Miska konického těla, hlazeného černohnědého povrchu, v. 50 mm, 2146. 10. Spodek nádoby, patrně amforovitě, podle původního popisu zdobené klikátkou, v. z. 45 mm, 2127 (4:9). 11. Drobná miska se stopami tuhování, v. 38 mm, 21389 (4:6).

Hrob VII/1934

1. Amforovitá nádoba zdobená klikátkou s jamkou na vrcholech, hlazeného černavého povrchu, v. 152 mm, 2148, nád. 3 (5:1). Uvnitř podle poznámek B. Svobody byly při instalaci v r. 1941 uloženy 2 železné náramky s kulovitými konci o rozm. 74 x 60 mm. 2. Miska plynulé profilace zdobená trojicemi svislých rýh, černohnědé barvy, v. 45 mm, 2132. 3. Hrněček s uchem na horní části těla hlazeného černého povrchu, v. 114 mm, 2155 (5:2). Uvnitř nádoby, která podle ing. Bernarda sloužila za popelnici, ležely v instalaci zlomky železné tyčinky (jehlice s kulovitou hlavičkou?). 4. Terčovitá destička s asymetricky umístěným krátkým půlměsícovitým břevnem, povrch silně poškozen, červenohnědé barvy, rozm. 140 x 125 mm, délka břevna 45 mm, 2153, nád. 2 (5:3). 5. Miska s okrajem vytaženým v lalůčky, pečlivě vyhlazeného tuhovaného povrchu, v. 58 mm, 2123.

Hrob VIII/1934

1. Amforovitá zásobnice zdobená dvojicí vodorovných žlábků, hlazeného červenohnědého povrchu, v. 271 mm, 2151 (5:5). 2. Miskovitá nádoba s uchem nad okraj, zdobená svislými rýhami a žlábků, hlazeného černavého tuhovaného povrchu, v. 92 mm, 2125 (5:4).

Hrob IX/1934

1. Situla zdobená na hrdle jamkami obklopenými tečkami, pečlivě vyhlazeného červenohnědého povrchu, v. 160 mm, 2157, nád. 3 (6:1). 2. Miska s odsazeným hrdélkem, pečlivě vyhlazeného okrového povrchu, v. 35 mm, 2195 (6:4). 3. Miska nebo koflík hlazeného tuhovaného povrchu, v. 48 mm, 2128, nád. 1a (6:3). 4. Koflík hlazeného hnědočerného povrchu, prům. 90-82 mm, v. 51 mm, 2129 (6:2). 5. Miska s okrajem dovnitř zataženým, hnědého povrchu, v. 53 mm, 2044. 6. Koflík s uchem nad okraj, kdysi hlazeného černavého povrchu, v. 55 mm, 2242 (6:5).

Hrob X/1934

1. Amforovitá nádoba zdobená šikmými rýhami a kulovitými dolíčky lemovanými tečkami, povrch hlazen, černé barvy, v. 185 mm, 2154, nád. 11 (7:6). Tuto nádobu označuje ing. Bernard jako popelnici. 2. Terčovitý podstavec s asymetricky umístěným půlměsícovitým břevnem, rozm. 186 x 184 mm, d. břevna 120 mm, 2147, nád. 1 (7:4). 3. Talíř zdobený na vnitřní straně rastrovaným ornamentem, nerovného černohnědého, na vnitřní straně tuhovaného povrchu, prům. 269 mm, v. 61 mm, 2108, nád. 1 (7:1). 4. Talířek zdobený na vnitřní straně klikátkou, hlazeného tuhovaného povrchu, prům. 163 mm, v. 28 mm, 2136, nád. 5 (7:3). Na něm v instalaci v r. 1941 ležel železný náramek se zúženými konci. 5. Koflík s uraženým uchem hlazeného hnědého povrchu, v. 57 mm, 2098, nád. 9a (7:2). 6. Mísa setřelého, kdysi černého povrchu, v. 105 mm, 2166, nád. 4 (7:5).

Vedle těchto předmětů označených hrobovými celky, můžeme zbytek nálezů uložených v muzejní sbírce rozlišit jen přibližně podle roku vyzvednutí. Na kartonu byly kdysi upevněny kovové milodary s označením, že pocházejí ze žárového hrobu z r. 1934. Je možné, že náleží k inventáři hrobu I/1934. Jedná se o tyto předměty: 1. Zlomky většího železného nože, d. 125 mm, 5084 (6:6). 2. Části menšího žel.

nože, d. 100 mm, 5084 (6:15). 3. Části dvou železných náramků z tyčinky polokruhovitěho profilu, prům. cca 60 mm, 5085 (6:8,9). 4. Části železné labuťkovité jehlice, d. 155 mm, 5083 (6:11). 5. 2 zlomky žel. tyčinky, patrně jehlice (6:13). 6. Ploché železné zlomky, snad z náramku (6:14). 7. Část bronzové tyčinky, d. 40 mm (6:10). 8. Bronzová jehlice s uraženou hlavičkou, na krčku zdobená, d. 70 mm (6:12). Ze žárového hrobu vykopaného chalupníkem Vitem na jeho poli se dochovala pouze 1 nádoba: amforovitá nádoba zdobená pupky, červenohnědého hlazeného povrchu, v. 149 mm, 2248 (10:8). Uvnitř jsou spálené kosti.

Z prvních dvou hrobů vykopaných v r. 1917, se ze sbírky býv. muzea na Kunětické hoře dochovaly tyto nádoby: 1. Hrncovitá nádobka s pupky, v. 108 mm, 2681 (11:3). 2. Velká amforovitá zásobnice s výčnělky a kolečky, hlazeného černého povrchu, vnitřek červenohnědý, v. 450 mm, 2772 (12:2). 3. Hrneček s uchem nad okraj, zdobený šikmými záseky, v. 120 mm, 2696 (13:4). 4. Květináč s pupky, drsného povrchu, v. 130 mm, 2682 (13:7). 5. Velká amforovitá zásobnice s pupky, hlazeného černého povrchu, vnitřek červenohnědý, v. 384 mm, 2773 (12:1). 6. Hrneček s uchem nad okraj, zdobený šikmými záseky, v. 102 mm, 2679 (13:11). 7. Plochá poklička s okrajem na jednom místě zvednutým, prům. 120 mm, 2687 (13:10). 8. Podobná poklička, prům. 170 mm, 2686 (13:9). 9. Terčovitá destička s měsícovitým břevnem, prům. 168 mm, 2684 (13:1). 10. Podobná, s asymetricky umístěným drobným břevnem, prům. 150 mm, 2685 (13:3). 11. Vejčitý hrnec s rozevřeným okrajem, v. 142 mm, 264 (13:14).

S označením "Borek 1925" jsou ve sbírce tyto nádoby: 1. Drobná zdobená vázička s chybějícím okrajem, tuhovaného povrchu, v. 96 mm, 255-2142 (7:7). 2. Drobná miska hlazeného tuhovaného povrchu, v. 30, 2117 (8:2). 3. Vázičkovitá nádobka s uraženým okrajem, zdobená, hlazeného tuhovaného povrchu, v. 85 mm (8:12).

Další skupinu nálezů tvoří nádoby bez označení roku nálezu či místního názvu, o kterých se domníváme, že byly získány před výzkumem v r. 1934. 1. Květináč s pupky drsného okrového povrchu, v. 138 mm, 2177 (11:12). 2. Hrnec zdobený pupky a záseky světle hnědého skvrnitěho povrchu, v. 166 mm, 2161 (11:13). 3. Zdobená miskovitá nádoba hlazeného povrchu se stopami tuhování, v. 102 mm, 2167 (8:1). 4. Květináč s pupky hrubě modelovaného červenohnědého povrchu, v. 138 mm, 2163 (10:9). 5. Květináč vejčitého těla s hraněným žebrem mezi pupky, povrch hlazen, červenohnědé barvy, v. 160 mm, 2165 (8:13). 6. Část misky kdysi hlazeného černohnědého

povrchu, v. 60 mm, 2170 (10:2). 7. Spodek patrně amforovitě nádoby, zdobené, kdysi hlazeného, dnes poškozeného okrově černého povrchu, v. 81 mm, 2170 (?) (9:2). 8. Miska nerovně hlazeného okrového povrchu, místy tmavošedé barvy, vnitřek tuhován, v. 50 mm, 2168 (10:7). 9. Terčovitá poklička šedohnědého povrchu, prům. 156-154 mm, 2160 (9:10). 10. Terčovitý podstavec pečlivě vyhlazeného červenohnědého povrchu s asymetricky umístěným hranolovitým břevnem v rozích nepatrně zdviženým, prům. 182 mm, d. břevna 90 mm, 2145 (9:7). 11. Podobný, povrch poškozen kořínky, šedivě okrové barvy, prům. 146 mm, d. břevna 73 mm, 2250 (11:4). 12. Pískovcový kulovitý mlat zdobený po obvodu zářezy, uprostřed provrtaný, prům. 66 x 58 mm, 2089 (14:3).

Označení "Za kovárnu" 1934 nesou tyto nádoby: 1. Miska, dno a pás těla k lomu je na vyhlazeném povrchu natřen černě, horní část těla temně karmínová, hrdlo a okraj pískově hnědý, v. 47 mm, 2097 (11:9). 2. Kulovitě chřestítka hrubého rozpukaného hnědého povrchu, prům. 28 mm, 2134 (8:7). 3. Miniaturní nádobka se 4 pupky, šedočerného povrchu, v. 35 mm, 2135 (11:2). 4. Koflík oválného ústí zdobený na hrdle, pečlivě vyhlazeného povrchu, tuhován, prům. okraje 86 x 95 mm, v. 49 mm, 2122 (11:10). 5. Mísa pečlivě vyhlazeného povrchu, částečně tuhovaného, v. 95 mm, 2158 (11:1). 6. Část drobné vázičkovité zdobené nádoby hlazeného tmavohnědého povrchu, v. 45 mm, 2177 (5:6). 7. Amforovitá nádoba setřelého povrchu se stopami tuhy, v. 136 mm, 2156 (10:10). 8. Plochá poklička hlazeného červenohnědého povrchu se stopami tuhy, prům. 176 mm, 2179 (11:11). 9. Talíř hlazeného okrově černohnědého povrchu, v. 36 mm, 2254 (10:5). 10. Amforovitá nízká nádoba kdysi vyhlazeného černavého povrchu, v. 109 mm, 2178 (8:10). Na nádobě Vít - Vítovo pole nebo dar. 11. Lahvovitá zdobená nádobka hlazeného, místy drsného černého povrchu, v. 102 mm, 2150 (8:5). 12. Miska s okrajem dovnitř zataženým, šedivě okrové barvy, v. 59 mm, 2094 (13:8). 13. Poklička s držadlem hnědého povrchu, v. 34 mm, 2149 (8:3). 14. Menší situlka poškozeného okrového, místy šedivě okrového povrchu, v. 99 mm, 2152 (8:11). 15. Květináč s pupky a výčnělkem, hrubého červenohnědého povrchu, vnitřek okrově šedý, v. 104 mm, 2091 (8:9). 16. Drobná miska poškozeného hnědočerného povrchu, vnitřek okrově šedý, v. 43 mm, 2143 (9:8). 17. Nízká amforovitá nádoba kdysi vyhlazeného červenohnědého, místy černohnědého povrchu, v. 136 mm, 2144 (9:1). 18. Koflík oválného ústí na hrdle zdobený, pečlivě vyhlazeného a tuhovaného povrchu, prům. okraje 102 x 86 mm, v. 46 mm, 2106 (8:6). 19. Mísovitá nádoba s ouškem

nad okraj, zdobená rastrovanými páskami, povrch hlazen a tuhován, v. 125 mm, 2239 (9:11). 20. Koflík oválného ústí, zdobený na hrdle, povrch hlazen a tuhován, prům. ústí 103 x 86 mm, v. 46 mm, 2118 (9:3). 21. Miniaturní zdobená amforovitá nádobka, v. 70 mm, 2104 - nesouhlasí s inventářem (9:9). 22. Drobný talířek hlazeného tuhovaného povrchu, v. 30 mm, 2131 (11:7). 23. Drobný koflík s přesekávaným vysedlým lomem, hlazeného okrově až hnědočerného povrchu, hrdlo tuhováno, v. 38 mm, 2114 (10:3). 24. Miska pečlivě hlazeného hnědočerného povrchu, v. 50 mm, 2146 (14:2). 25. Část zdobené lahvovité nádoby tuhovaného povrchu, v. 80 mm, bez inv. č. (9:4). 26. Část drobné zdobené misky hlazeného tmavohnědého povrchu, v. 45 mm, nečitelné inv. č. (11:5).

Z hlediska získání časově nejmladší je soubor nádob převzatý v 50. letech ze sbírky K. Pikla. Podle hlášení E. Frojka tehdejšímu St. Arch. ústavu ze dne 6.11.1940 byly nálezy získány od chalupníka Víta, který údajně na pohřebišti prokopal několik hrobů a nálezy rozprodával. Původně ve sbírce K. Pikla mělo být 9 nádob, do muzejní sbírky byly předány 4. 1. Koflík zdobený na lomu, hlazeného šedého povrchu, v. 40 mm, 1720 (11:8). 2. Zdobená miska hlazeného šedého povrchu, v. 50 mm, 1721 (10:4). 3. Květináč s plastickou páskou a pupky, hrubého červenohnědého povrchu, v. 120 mm, 1722 (10:6). 4. Amfora zdobená žlábků a kroužků, hlazeného šedého povrchu, v. 155 mm, 1723 (10:1).

Poslední soubor slezskoplatěnických nálezů z Kunětic, většinou nekeramických, jsou předměty získané před r. 1926 (kdy vznikl první inventář pravěké sbírky provedený J. Böhmem), který převážně nese označení Kunětice-ves. Dnes zatím nelze rozhodnout, zda jde o skupinu velkého pohřebiště (přímo ve vsi nalezen dvojramenný bronzový sekeromlat patrně z předlužického nebo starolužického hrobu⁸⁾), snad o něco starší než většina pohřbů z polohy "Za kovárnou" nebo o nálezy z téže lokality jen jinak označené. První eventualitu podtrhují bronzové ozdoby (tab. 13:5,6,12), které jsou charakteristické spíše pro I. a II. stupeň slezskoplatěnické kultury (HB). Oba tyto stupně zatím v nálezech z Kunětic chybí. 1. Drobná zdobená amforovitá nádobka, hlazeného černého povrchu, v. 87 mm, 2141 (5:7). 2. Bronzová labuťkovitá jehlice, d. 109 mm, bez inv. č. (13:2). 3. Kulovitá hlavice jehlice z bronzu nasazená na železném těle, d. 22 mm, 420 (13:13). 4. Bronzová jehlice s vázičkovitou hlavicí, d. 96 mm, bez č. (13:12). 5. Bronzový drátěný kroužek s nasazenou trubičkou, prům. 24 mm, 1406 (13:5). 6. Bronzový drátěný kroužek s nasazenou spirálkou, prům. 16 mm, 1843 (13:6).

Popsaný slezskoplatěnický úsek žárového pohřebiště v Kuněticích má všechny nedostatky starých amatérských výzkumů, které byly zaměřeny především k získání muzejních exponátů. K pohřebnímu ritu nelze říci nic než že šlo většinou o žárové hroby popelnicové s nádobami uloženými v řadách zhruba ve směru Z-V. Z hrobů prozkoumaných v r. 1934 se dochovala především keramika a to ještě jen částečně.

Keramický inventář hrobů prozkoumaných v poloze "Za kovárnou" nebo na poli p. Skály je velmi jednotný a náleží jednomu chronologickému stupni slezskoplatěnické kultury. Typické velké zásobnicové amfory se dochovaly pouze z hrobů v r. 1917. Jsou zdobeny výčnělky na rozhraní hrdla i spodku těla a v jednom případě i žlábkovanými kolečky, jemná rastrovaná výzdoba na hrdle není již dobře znatelná. Amforovitá zásobnice z hr. VIII/1934 je štíhlejší, bez výčnělků, zdobená jen svazkem rýh na podhrdlí. Analogie k této nádobě nalezneme především na eponymním pohřebišti v Platěnicích. Amforovité nádoby jsou bez uch, spíše nižšího těla, zdobené šikmými sbíhajícími se pásy rýh (hr. VII/1934), dolíčky doprovázené tečkami - "sluněčky" (hr. X/1934). Jsou však také zcela nezdobené (tab. 9:1, 10:10) nebo provázené jen drobnými výčnělky (tab. 10:8). Amforovité nádoby částečně přecházejí přímo do mísovitých tvarů, často bohatě zdobených (hr. I/1934, tab. 8:1,4). Někdy mají ouško jdoucí nad okraj (hr. VI, VIII/1934, tab. 9:11).

Časté jsou misky esovitě profilované, zdobené (hr. VI/1934) většinou však nezdobené (hr. I, VI, IX/1934), jejichž okraj je někdy vytažen v lalůček. Dalším typem misek jsou tvary, jejichž okraj má náběh na zatažení dovnitř (hr. V, VI/1934, tab. 9:5,6, 13:2). Koflíky na kunětickém pohřebišti jsou zhruba trojího typu. První představují jednoduché koflíky se slabě zaobleným tělem (hr. VI, IX, X/1934), druhý s ostře odděleným hrdélkem, většinou zdobené šrafovanými trojúhelníčky (tab. 8:6, 9:3, 11:8,10). Tyto tvary mají často oválné ústí. V jednom případě lom koflíku plasticky vystupuje a je přesekáván svislými rýžkami (tab. 10:3). Posledním typem jsou koflíky více méně esovitě profilace, většinou však na vnitřní straně zdobené žlábkovanou výzdobou (hr. V/1934).

Talíře mají jednoduchý tvar s vodorovně přehnutým okrajem a konickým tělem. Na vnitřní straně jsou nezdobené nebo jemně tuhované a bohatě zdobené rastrovaným geometrickým ornamentem. Výjimečně bývá okraj vytažen v lalůčky (hr. I, X/1934). Podobné jsou i drobné talířky, převážně však bez vnitřní výzdoby (hr. X/1934, tab. 10:5, 11:7). Květináče vedle tvarů přecházejících sem ze staršího stupně s

hrubším povrchem a pupky (tab. 10:9, 11:12, 13:7) mají plastickou pásku (tab. 10:6) nebo místo jednoho z pupků plastický výčnělek (tab. 8:9). Objevují se květináče typické pro tento stupeň s pupky a dolíčky (hr. V/1934) nebo s hraněnou plastickou páskou (tab. 8:13). Vedle květináčů vystupují tvary spíše hrncovité se 2 uchy (hr. III/1934), někdy zdobené šikmými záseky (hr. V/1934). Jim blízké jsou hrncovité tvary s pupky na rozhraní hrdla a těla (tab. 11:3), mezi kterými mohou být šikmé záseky (tab. 11:13). V jiných případech mají ještě drobná ouška nad okraj (tab. 13:4,11). Poslední tvary mohou vycházet i z hrnčků s uchy, někdy zdobených plastickými žeběrky (hr. I/1934). K hrncovitým tvarům můžeme přiřadit i nádobu s hrdlem odděleným od těla s uchem na rozhraní (hr. VII/1934).

Drobná keramika vystupuje především v podobě lahvovitých nebo vázičkovitých nádobek, většinou tuhovaných a bohatě zdobených rytým ornamentem a dolíčky obklopenými tečkami (hr. IV/1934, tab. 5:6, 7:7, 8:12, 9:4). Ostatní tvary napodobují amforovité nádoby a jsou rovněž zdobené rytím nebo žlábkováním (tab. 5:7, 8:5, 9:9, 11:5). Výjimečným tvarem je drobná, snad závěsná nádoba s pupky na výdutí (tab. 11:2). Hliněné pokličky jsou jednoduché, terčovité, na jednom místě zvednuté k uchopení (hr. I/1934, tab. 9:10, 11:11, 13:9,10). Druhým tvarem jsou pokličky kuželovitě zvednuté, opatřené dutým držadlem (tab. 8:3).

Všechny popsané tvary nacházíme v hrobech III. stupně slezskoplatěnické kultury, který dobře charakterizoval J. Filip⁹⁾ a který náleží Reineckově stupni HC. Nejbliže je kunětickému pohřebišti nejmladší část nekropole ležící na opačném břehu Labe v Pardubicích - Hůrkách¹⁰⁾. Aniž budeme uvádět jednotlivé analogie, můžeme konstatovat, že zcela obdobné keramické tvary nacházíme na dalších východočeských pohřebištích, především na eponymním v Platěnicích¹¹⁾, dále v Opatovicích n. L.¹²⁾, Skalici¹³⁾ a řadě blíže materiálově ještě nepublikovaných nekropolí, např. v Rosicích n. L., Ředicích, Dobřenicích nebo Předměřicích n. L.¹⁴⁾.

Povšimněme si některých výjimečných nebo pro chronologii důležitých keramických tvarů. Především jsou to hliněné situly, které podle J. Filipa napodobují bronzové či hliněné situly jižního, italského původu¹⁵⁾. V Kuněticích byl nalezen velmi pěkný exemplář situly s drobnými dolíčky, doprovázených tečkami v hrobu IX/1934 (tab. 6:1) a menší nezdobená v souboru nálezů z r. 1934 v poloze "Za kovárnou" (tab. 8:11). Situly se objevují na všech východočeských pohřebištích III. stupně (Platěnice, Úhřetice, Dobřenice, Skalice, Opatovice n. L.), ale nikoliv jako běžné keramické zboží, podobně jako v sousední

bylanské kultuře (např. Hradenín, hr. X, tam bylasitulka malovaná)¹⁶⁾. Situly představují nejen důležitý chronologický prvek, ale také vztahy, které mělo naše území v HC s vyspělejší oblastí severoitalskou, projevující se jak obchodním spojením (br. spony, náčelnické odznaky - Předměřice n. L.¹⁷⁾), tak náboženskými představami (t. zv. měsíční symboly, viz níže).

Jiné keramické tvary jsou často spojovány s kultovními předměty. Náleží k nim i trojdílné nádoby. V Kuněticích nalezena trojitá nádoba v hr. VI/1934 (tab. 4:13). Podobné nádoby nalezeny i v Platěnicích (hr. 51-Pravda¹⁸⁾), Skalici (hr. XVII¹⁹⁾). Moravský tvar ze Seloutek (hr. 6²⁰⁾) je zdoben malováním. Malováním jsou také zdobeny některé tvary z Polska (Karnin, Wolow, hr. 44²¹⁾). Trojitá nádoba z Gorszewic je opatřena uchem²²⁾. Ucha mají i dvojité nádoby (např. Moravičany, hr. 1099²³⁾, či Seloutky, hr. 24²⁴⁾), které jsou významem i tvarem trojitým nádobám velmi podobné.

Dalším, běžnějším druhem nálezů kultovního charakteru jsou ploché terčovité destičky s asymetricky umístěným břevnem, většinou v rozích zvednutým, někdy označované jako měsíční symboly. Na kunětickém pohřebišti jsou poměrně časté (oba hroby z r. 1917, tab. 13:1,3, hr. VII, X/1934, z rozrušených hrobů viz tab. 9:7, 11:4). Původní nálezová zpráva z r. 1917 hovoří o těchto tvarech jako o pokličkách, patrně jde však spíše o pokus o výklad neboť tyto předměty v nově prozkoumaných hrobech byly vždy mimo nádoby (Rosnice²⁵⁾, Opatovice n. L.²⁶⁾). Na terénní fotografii hr. VII/1934 z Kunětic je tento symbol uložen rovněž na dně hrobové jámy (tab. 15:1). Zcela shodné idoly se často objevují bez ploché podložky a někdy jsou i zdobené (např. Ředice, Rosice n. L., Platěnice). Nejedná se ovšem o "měsíční" idoly ve smyslu měsíčního kultu, ale jsou odrazem náboženských obřadů souvisejících s kultem býka jako symbolem plodnosti, který je typický pro oblast východního středomoří²⁷⁾. Tento kult dokládají zoomorfí nádoby ve stylizované býčí podobě, nalezené vzácně i na východočeských pohřebištích (Platěnice, Opatovice n. L., Pardubice-Hůrka).

Posledním, běžným typem kultovních předmětů jsou chřestítka. Ve III. stupni slezskoplatěnické kultury jsou hojná chřestítka hruškovitých forem, přecházejících sem ze starších stupňů a objevují se chřestítka zoomorfí, v podobě ptáčka, snad kachny nebo husy²⁸⁾. V Kuněticích nalezeno chřestítko kulovité (tab. 8:7), které je hojnější spíše v bylanské kultuře²⁹⁾.

Z celkem jednotného keramického inventáře slezskoplatěnického pohřebiště v Kuněticích se odlišuje pouze soubor získaný z Piklovy sbírky z hrobů vykopaných kolem r. 1940. Jde především o amforu zdobenou žlábků a kolečky (tab. 10:1), která je charakteristická pro II. stupeň slezskoplatěnické kultury³⁰⁾. Je tedy pravděpodobné, že tehdy byla zachycena starší část pohřebiště, která snad ještě čeká na odkrytí.

Z kovových milodarů se z kunětického pohřebiště dochovalo jen málo, i když poznámky dokládají jejich výskyt v řadě hrobů³¹⁾. Pozornosti si zaslouží soubor označený jako nálezový celek (snad z hr. I/1934), obsahující 2 železné nože, 2 náramky, žel. labuťkovitou jehlicí a br. jehlicí s chybějící hlavičkou (tab. 6: 6-15). Železné nože jsou běžným milodarem, souběh dvou nožů různé velikosti naznačuje, že velké nože mohly zastávat funkci dýky (podobné nýlezy byly na pohřebištích v Dobřenicích, Předměřicích n. L. a Kostelci n. Orli.). Běžná je rovněž labuťkovitá jehlice, jak železná, tak bronzová (tab. 13:2). Pozoruhodná je jen jehlice s velkou kulovitou hlavicí z bronzu (tab. 13:13), jejíž tělo bylo zhotoveno ze železa. Podobné jehlice nalezeny i na pohřebišti v Ředvicích či Kostelci n. Orli., objevují se i v Polsku³²⁾. Bronzová jehlice s vázičkovitou hlavicí a vlasové ozdoby označené jako Kunětice-ves (tab. 13:5,6,12) jsou charakteristické pro I. a II. stupeň slezskoplatěnické kultury a k části pohřebiště "Za kovárnou" nepřísluší.

K nekeramickým nálezům náleží i palice z jemnozrnného pískovce zdobená hlubokými zářezy (tab. 14:3). Kulovité kamenné palice vedle sekeromlatů nalézáme v hrobech již od lužické kultury³³⁾ na širokém území jejího rozšíření. V oblíbeně zůstávají i ve slezskoplatěnické kultuře (např. Ředice, Dobřenice, Trebešov)³⁴⁾. Představují s největší pravděpodobností symbol bojovníka či jiné výše postavené osoby již od pozdní doby kamenné³⁵⁾.

Prokopaná část pohřebiště v Kuněticích náleží slezskoplatěnické kultuře, jejímu III. stupni, který je typický pro HC. Žárová pohřebiště lidu popelnicových polí v současných podmínkách zemědělských prací a chemizace prakticky zcela zanikají. Ztrácí se tak jedna z důležitých složek východočeského pravěku a proto publikace dosavadních poznatků a všech starých výzkumů má svůj význam. Současně se domníváme, že kunětické pohřebiště není ještě zcela vyčerpáno, naznačené poznámky ukazují, že zde můžeme počítat se starší částí I. a především II. stupně slezskoplatěnické kultury. Pohřebiště lidu popelnicových polí byla velmi rozsáhlá jak ukazují nové

výzkumy na Moravě (Moravičany³⁶⁾) a Slezsku (Kietrz³⁷⁾), kde je většinou kontinuita pohřbívání od lužické kultury. Je proto naším dalším naléhavým úkolem provést i na tomto pohřebišti nový zjišťovací výzkum.

Poznámky:

- 1) *B. Balbín, Miscellanea historica Regni Bohemiae I, Praha 1679, 115.*
- 2) *Přehled naposledy u J. Hralové, Žárové nekropole v Kuněticích a Lukovně, Sb. NM v Praze, A XXIV 1975, 2, 49 - 104.*
- 3) *J. Filip, Popelnicová pole a počátky železné doby v Čechách, Praha 1936-7, 161.*
- 4) *V. Košťál, Žárové pole u Kunětic, PA XXX 1918, 204.*
- 5) *Dopis E. Froňka do StAÚ v Praze ze dne 8.11.1940, viz Zprávy pam. péče V 1941, 93.*
- 6) *V. Vokolek, Nové lužické nálezy v Kuněticích, AR XII 1960, 171 - 176.*
- 7) *NM v Praze, inv. č. 126 416 - 126 802 - 803, viz Zprávy pam. péče VI 1942, 87.*
- 8) *V. Diviš, Dvouramenný bronzový mlat, PA XIX 1900-1, 583 - 584.*
- 9) *J. Filip, l. c., 87 95.*
- 10) *V. Vokolek, Nécropole de Pardubice - Hürky. Investigations archéologiques en Tchécoslovaquie, Praha 1966, 150-51.*
- 11) *J. L. Pič, Nový typ žárových hrobů v Čechách, PA XX 1902-3, 467 - 508.*
- 12) *J. Rataj, V. Vokolek, Lužické a slezskoplatěnické pohřebiště v Opatovicích n. L., PA LIII 1962, 19 - 66.*
- 13) *J. Fiedler, Výzkum na písčném přesypu u Skalice v r. 1952, II. Popelnicové pohřebiště. PA XLVII 1956, 290 - 307.*
- 14) *V. Diviš, Dodatky k žárovým pohřebištím u Rosic N. L. typu slezského a lužického, PA XXXIII 1922-23, 331 - 332. Tyž, Nekropole ředická Na hořánkách, PA XV 1890-92, 35 - 42, 110 - 114, 169 - 176. L. Domečka, Předhistorické nálezy v severo-východních Čechách, PA XXI, 251 - 254. Přehled viz u J. Filipa, Popelnicová pole, 156 - 169.*
- 15) *J. Filip, Popelnicová pole, 133.*
- 16) *F. Dvořák, Nálezy bylanského typu na Kolínsku, PA XXXX 1934 - 5, 72 - 82, tab. IV:10.*
- 17) *L. Domečka, Spona a náramek z platěnického hrobu v Předměřicích, PA XXXX 1934-35, 109 - 110.*

- 18) J. L. Pič, I. c.
- 19) J. Fiedler, I. c., obr. 13:4.
- 20) A. Gottwald, Žárové hroby u Seloutek, Roč. národ. a prům. musea města Prostějova na Hané, V 1928,7-20, tab. I:14. V. Podborský, K problematice moravského halštatu II, Sb. prací Fil fak. Brněnské un. E 8 1963, tab. XII:1.
- 21) St. Alfawicka, Ceramika malowana okresu halsztackiego w Polce, Wrocław-Warszawa-Kraków 1970, tab. XVI:b, XXVIII:j.
- 22) Zb. Pieczyński, Cmentarzysko z wczesnego okresu żelaznego (700 - 400 př.n.l.) w Gorszewicach, w pow. szanotulskim, Fontes Arch. Posenienses IV 1953, obr. 42:4.
- 23) J. Nekvasil, Pohřebiště lužické kultury v Moravičanech, Fontes Arch. Moraviae XIV-2, tab. 298:11.
- 24) A. Gottwald, Dodatky k prehistorickým nálezům na Prostějovsku, ČVMSo LII 1939, 1 sq.
- 25) J. Rataj, V. Vokolek, I. c., hr. 13, obr. 16.
- 26) V. Vokolek, Slezskoplatěnické hroby z Rosnic, AR XXXIX 1982, 437 - 441, obr. 1.
- 27) K. Kromer, K halštatské kultuře, Hallstatt a Býčí skála, Brno 1969, 32 - 33.
- 28) J. Filip, Kultovní předměty v pravěku, PA XXXX 1934-5, 103 - 109.
- 29) Např. Hradenín, hr. XII, E. Dvořák, Nálezy bylanského typu na Kolínsku II, PA XXXXI 1939, 59 - 86, tab. V:13.
- 30) J. Filip, Popelnicová pole, 75 - 83.
- 31) Železné předměty se patrně nedostatečnou konzervací rozpadly. B. Svoboda v instalaci r. 1941 našel v řadě nádob železných předmětů, např. v hr. VII/1934 zlomky jehlice s kulovitou hlavičkou, hr. X/1934 železná náramky se zesílenými konci.
- 32) Gorszewice hr. XXXVIII, Zb. Pieczyński, I. c. obr. 25. Jehlice z hr. XXII z Wolówa měla rovněž tělo patrně ze železa - T. Różycka, Prace ratowniczo - zabezpieczające na cmentarzysku kultury luzyckiej w Wolowie Śląskie, Przegląd Archeologiczny X 1954-56, 295 - 308, tab. 12:J.
- 33) H. Kaufmann, Steingeräte mit Schäftungsrille aus Sachsen, Arbeits- und Forschungsberichte zur sächsischen Bodendenkmalpflege 6 1957, 211 - 284.
- 34) V. Vokolek, Pohřebiště a sídliště lidu popelnicových polí v Třebešově, Hradec Králové 1966, tab. XXIII:10.

35) M. Beková - Berounská, On Eneolithic maces in Central Europe, Das Aeneolithikum und die früheste Bronzezeit (C14 3000 - 2000 b.c.) in Mitteleuropa: kulturelle und chronologische Beziehungen, Praehistorica XI 1989, 219 - 222.

36) J. Nekvasil, Pohřebiště lužické kultury v Moravičanech, Fontes Archaeologiae Moraviae XIV, Brno 1982.

37) M. Gedl, Cmentarzysko halsztackie w Kietrzy pow. Gluczyce, Wrocław - Warszawa - Kraków - Gdańsk 1973.

Text k tabulkám:

Tab. 1: Výsek z mapy 1:5000 s označením pohřebiště.

Tab. 2: Plán výzkumu v r. 1934 a detail hrobů podle ing. Bernarda.

Tab. 3: 1-6 hrob I/1934. 1 - inv. č. 2103, 2 - 2102, 3 - 2120, 4 - 2099, 5 - 2092, 6 - bez inv. č., 7 - hrob III/1934, inv. č. 2159, 8 - hrob IV/1934, inv. č. 2119.

Tab. 4: 1-5 hrob V/1934. 1 - inv. č. 2101, 2 - 2139, 3 - 2093, 4 - 2110, 5 - 2113, 6-14 hrob VI/1934. 6 - 2139, 7 - 2109, 8 - 2121, 9 - 2127, 10 - 2105, 11 - 2107, 12 - 2126, 13 - 2096, 14 - 2138.

Tab. 5: 1-3 hrob VII/1934. 1 - inv. č. 2148, 2 - 2155, 3 - 2153, 4-5 hrob VIII/1934. 4 - 2125, 5 - 2151. 6-7 bez celků. 6 - 2127, 7 - 2141.

Tab. 6: 1-5 hrob IX/1934. 1 - inv. č. 2157, 2 - 2129, 3 - 2128, 4 - 2095, 5 - 2242, 6-15 hrob I/1934. 6 - 5084, 7 - bez inv. č., 8, 9, - 5085, 10 - bez inv. č., 11 - 5083, 12-14 bez inv. č., 15 - 5084.

Tab. 7: 1 - 6 hrob X/1934. 1 - inv. č. 2108, 2 - 2098, 3 - 2136, 4 - 2147, 5 - 2166, 6 - 2154. 7 bez hrob. celku, inv. č. 2142.

Tab. 8: Bez hrob. celků. 1 - inv. č. 2167, 2 - 2117, 3 - 2149, 4 - 2179, 5 - 2150, 6 - 2106, 7 - 2134, 8 - 2117, 9 - 2091, 10 - 2179, 11 - 2152, 12 - 2124, 13 - 2165.

Tab. 9: 1 - inv. č. 2144, 2 - 2170, 3 - 2118, 4 - bez inv. č., 5 - 2164, 6 - 2163, 7 - 2145, 8 - 2143, 9 - 2104, 10 - 2160, 11 - 2239.

Tab. 10: 1 - inv. č. 1723, 2 - 2170, 3 - 2114, 4 - 1721, 5 - 2254, 6 - 1722, 7 - 2168, 8 - hrob Vít 1935 - 2248, 9 2163, 10 - 2156.

Tab. 11: 1 - inv. č. 2158, 2 - 2135, 3 - 2681, 4 - 2250, 5 - 2247. 6 - hrob V/1934 - 2111, 7 - 2131, 8 - 1720, 9 - 2097, 10 - 2122, 11 - 2179, 12 - 2177, 13 - 2161.

Tab. 12: 1 - inv. č. 2773, 2 - 2772.

Tab. 13: 1 - inv. č. 2 - bez inv. č., 3 - 2685, 4 - 2696, 5 - 1406, 6 - 1843, 7 - 2682, 8 - 2094, 9 - 2686, 10 - 2687, 11 - 2679, 12 - bez inv. č., 13 - 420, 14 - 2674.

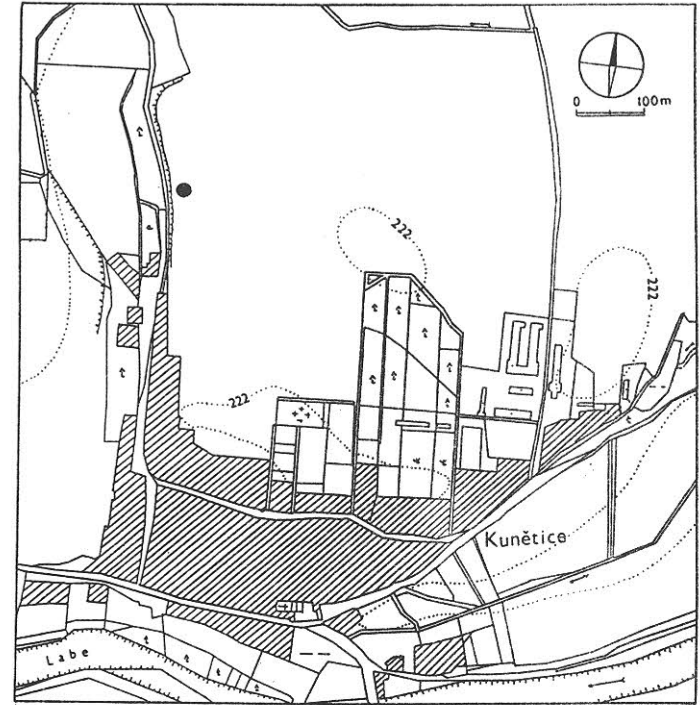
Tab. 14: 1 - inv. č. 2247, 2 - 2146, 3 - 2089.

Tab. 15: 1 hrob VII/1934, 2 - hrob I/1934. Foto ing. Bernard.

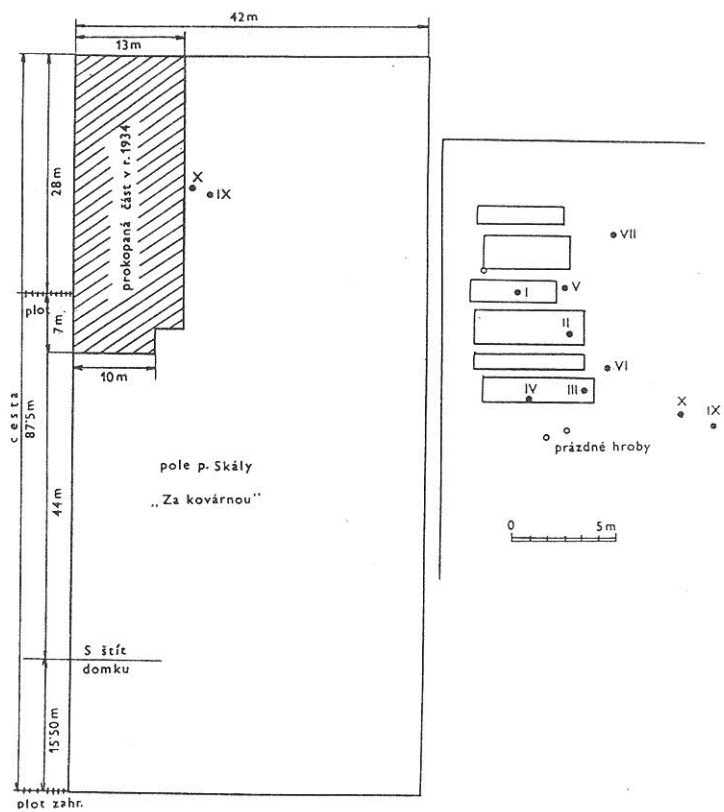
ZUSAMMENFASSUNG

SCHLESISCH-PLATENITZER GRÄBERFELD IN KUNĚTICE

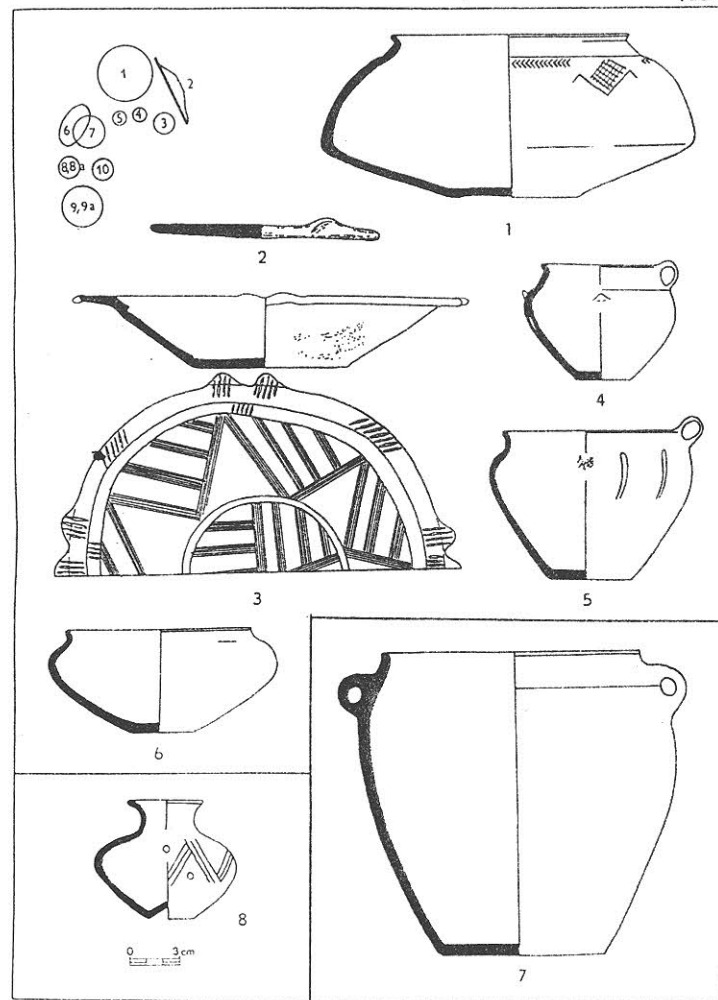
Eine Publikation des hallstattzeitlichen Teiles eines umfangreichen Brandgräberfeldes des Volkes der Urnenfelderkultur, vor allem durch Gräber aus dem Zeitraum der Lausitzer Kultur bekannt. Das Gräberfeld wurde 1917 entdeckt, eine größere Grabung wurde vom Museumverein in Pardubice unter Führung des Dipl.Ing. Bernard durchgeführt. Erforscht wurden wenigstens 10 Brandgräber, davon wurde keramisches Inventar teilweise erhalten. Ein insgesamt einheitlicher Charakter der Funde ordnet die Kuněticer Nekropole in die Stufe III der schlesisch-platenitzer Kultur oder in die Reineckes Stufe HC ein. Sie paßt gut in die Reihe der ostböhmischen Gräberfelder derselben Zeitstufe wie das unweite Pardubice-Hůrka, weiter Platěnice, Rosice n.L., Ředice, oder Dobřenice, Předměřice und Skalice in der Nähe von Hradec Králové. Der Verfasser behandelt situlenartige Gefäße als Beweis des Handelskontaktes mit dem norditalienischen Gebiet, zu dem sich auch kultische Gegenstände beziehen, vor allem Tonplättchen mit Querbalken mit gezogenen Ecken (Mondidol), die ein Symbol der Zeugungskraft - eines Stiers - darstellen. Die meisten nichtkeramischen Beigaben aus Eisen haben sich nicht erhalten, interessant ist ein Teil der Nadel mit Bronzekopf und mit Eisenkörper. Man darf vermuten, daß das Gräberfeld noch nicht völlig erschöpft ist. In Kunětice fehlt noch der Übergangsteil des Gräberfeldes zwischen der Lausitzer Kultur und dem beschriebenen hallstattzeitlichen Teil, also aus der ersten und zweiten Stufe der ostböhmischen schlesisch-platenitzer Kultur.

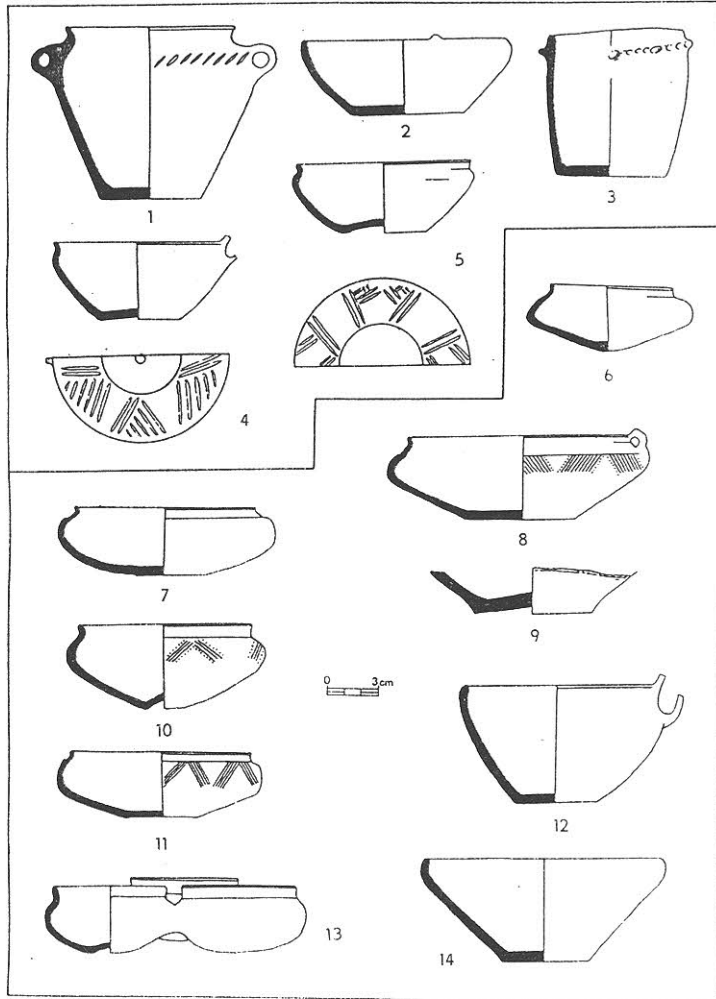
Tab. 2

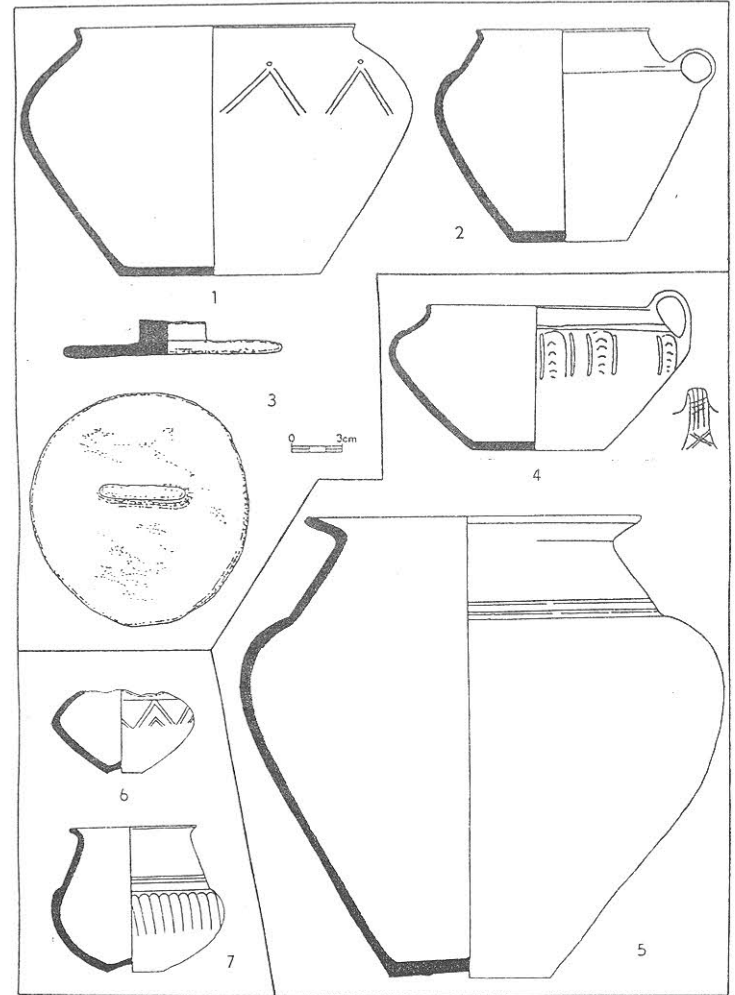
Tab. 3

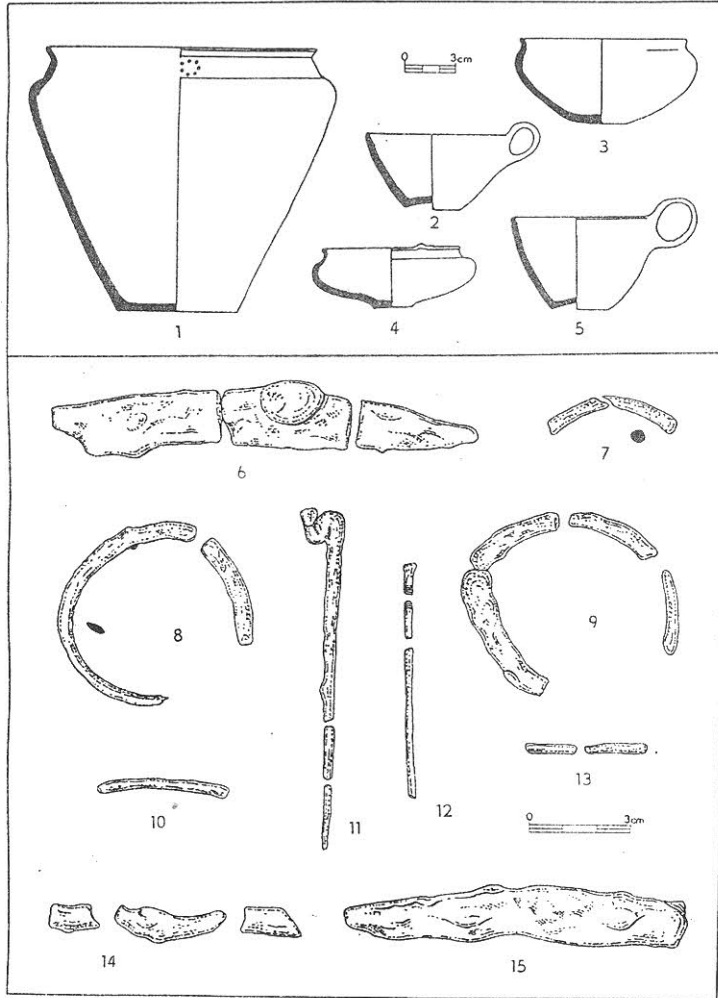
Tab.4

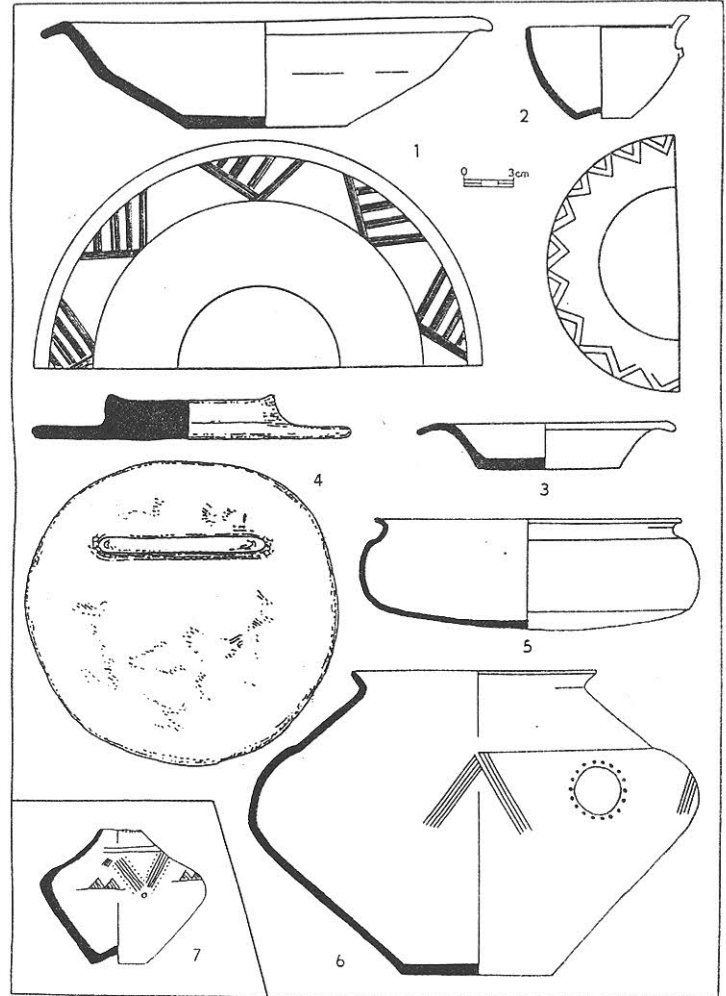
Tab.5

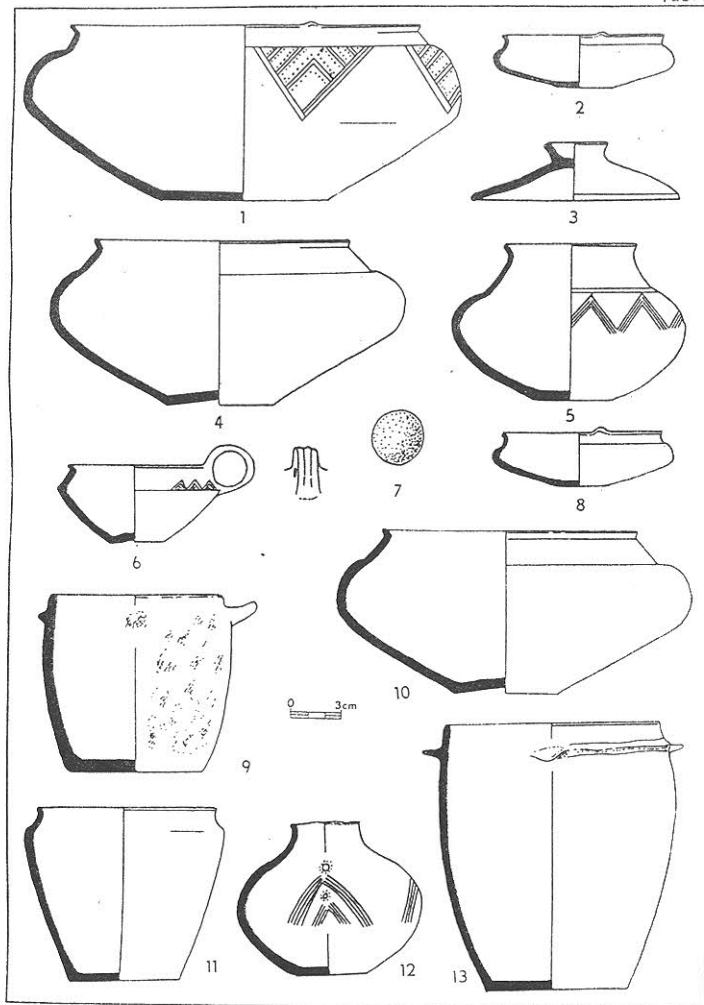
Tab.6

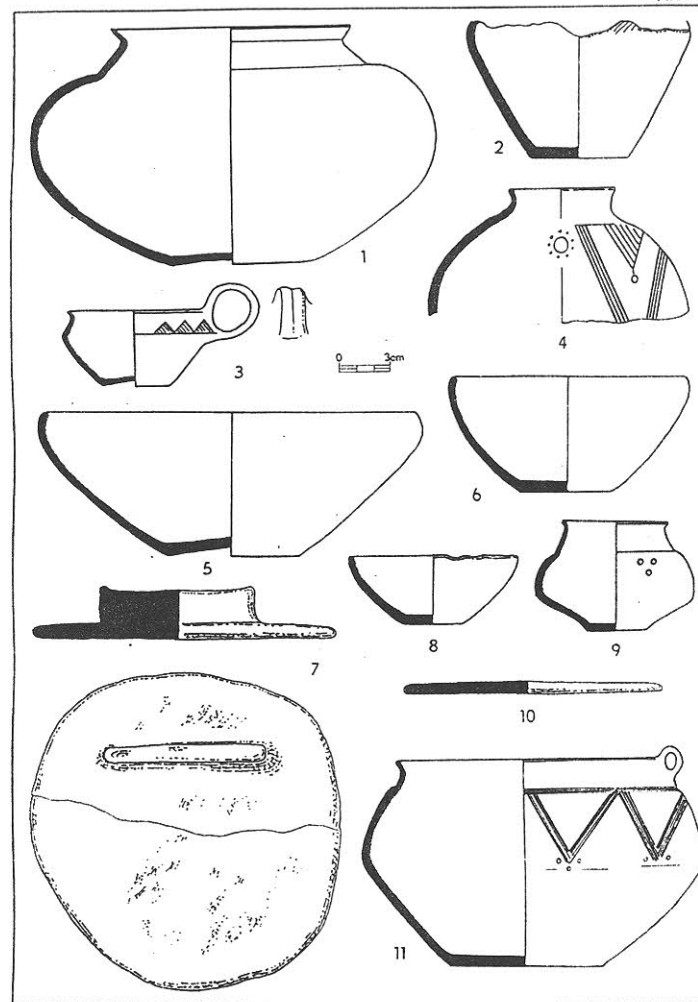
Tab.7

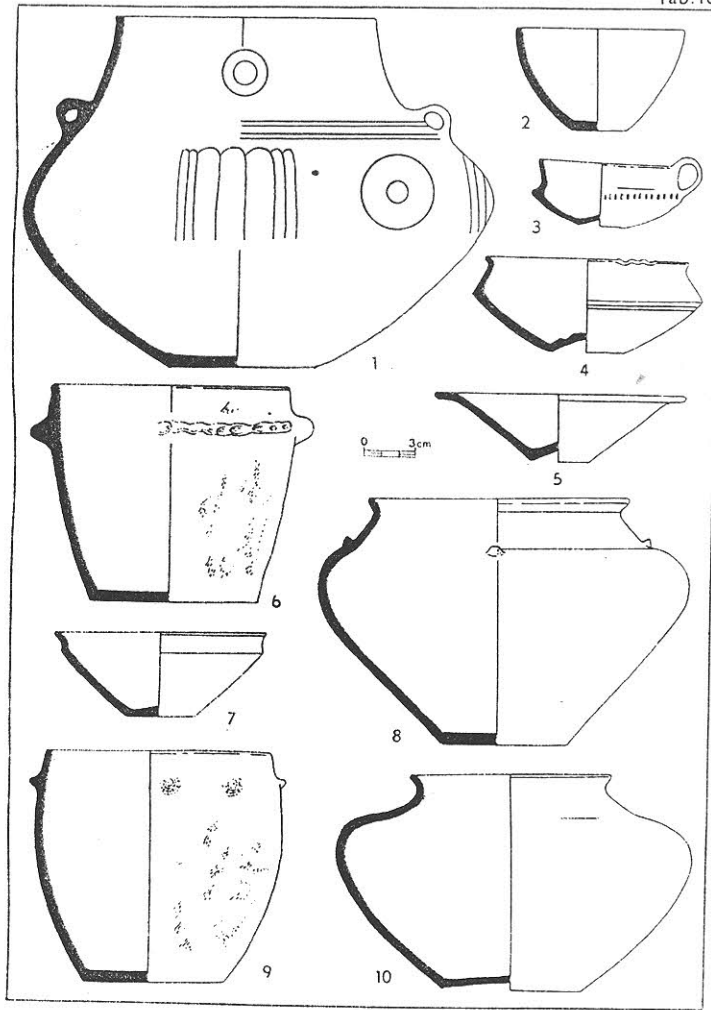
Tab. 8

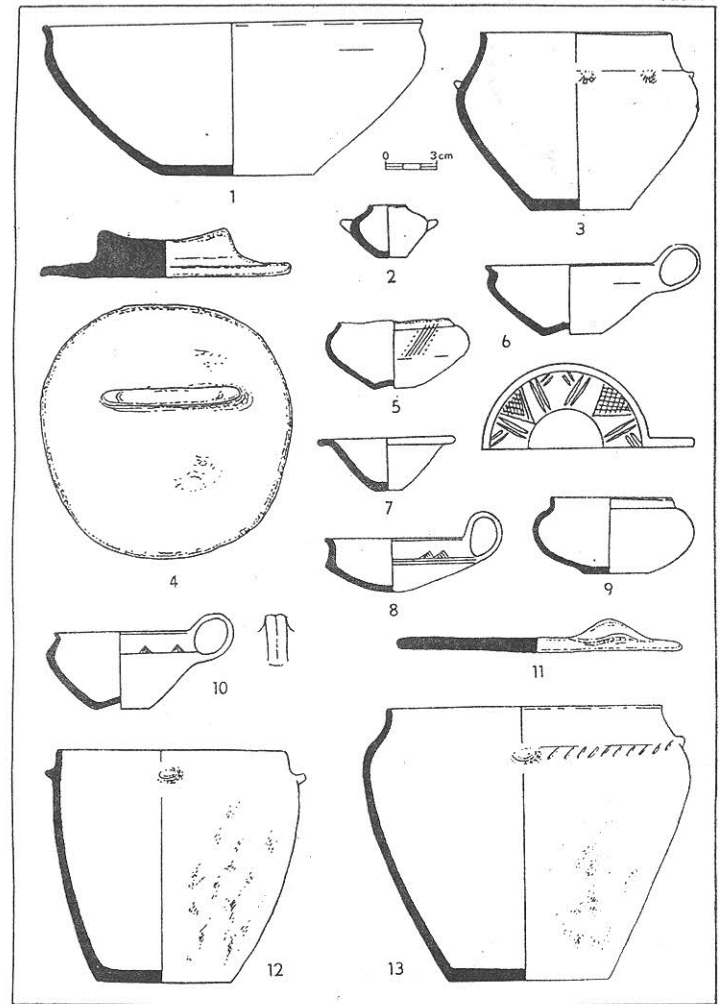
Tab. 9

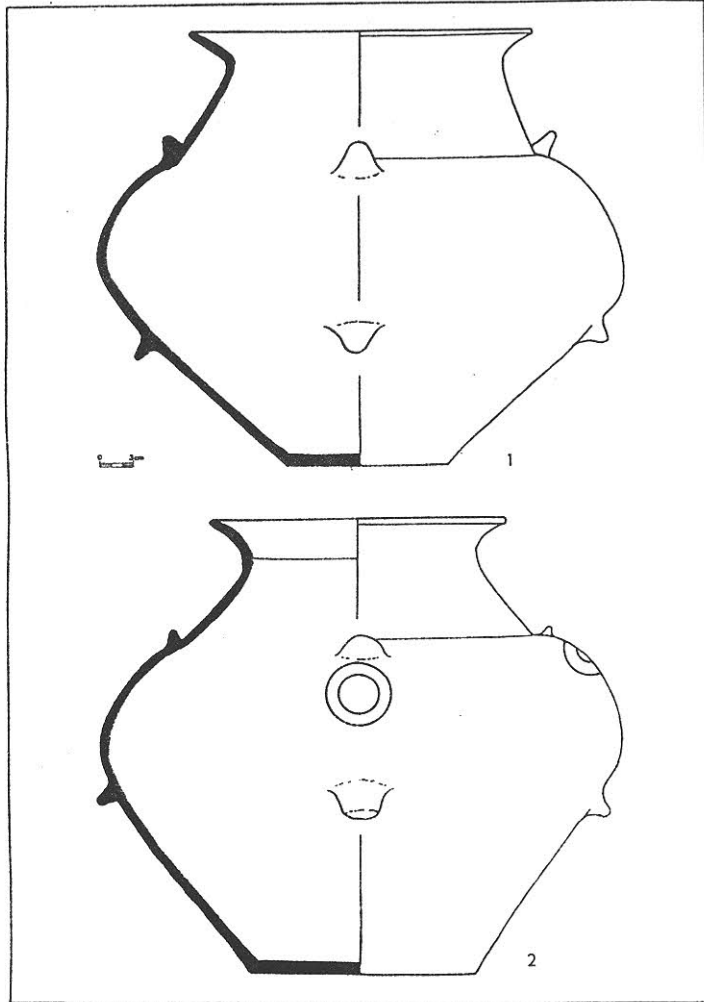
Tab.10

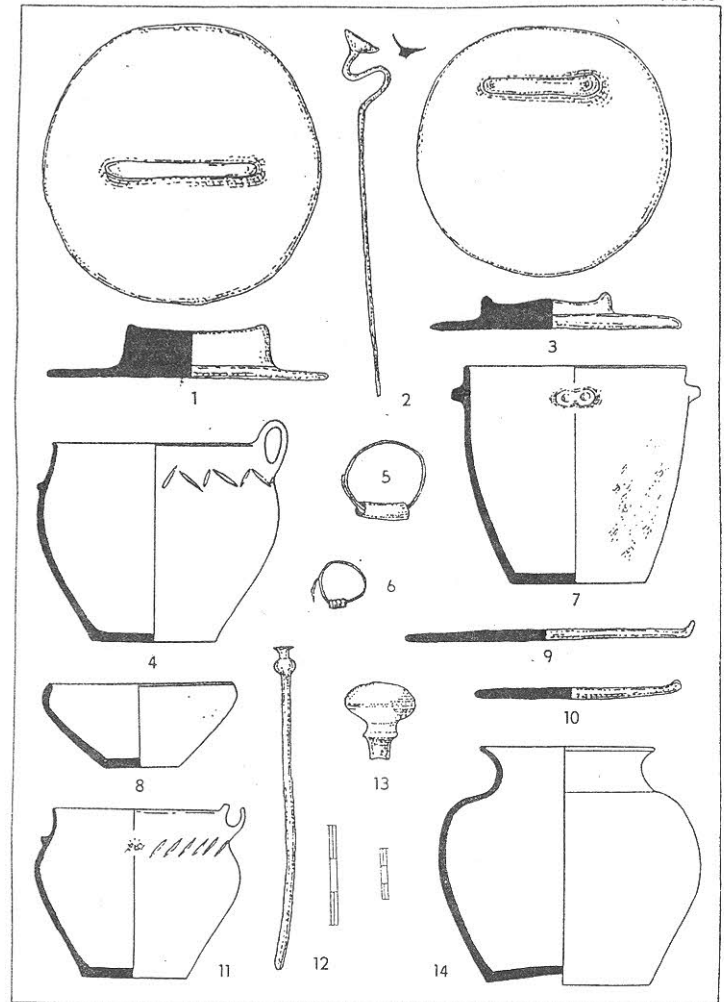
Tab.11

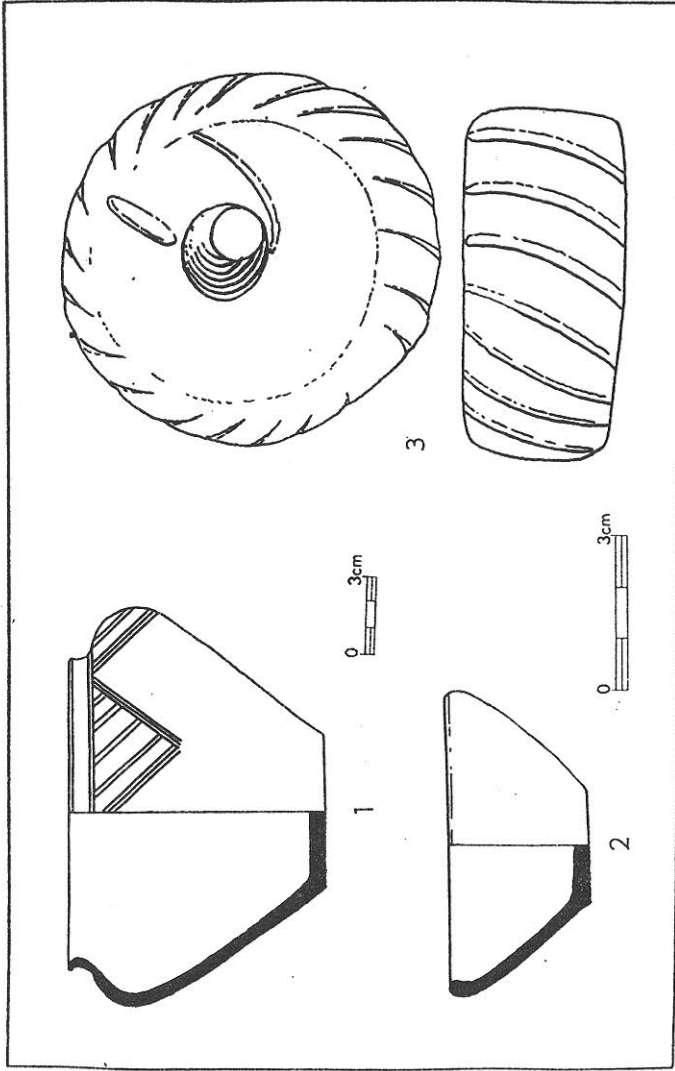
Tab.12

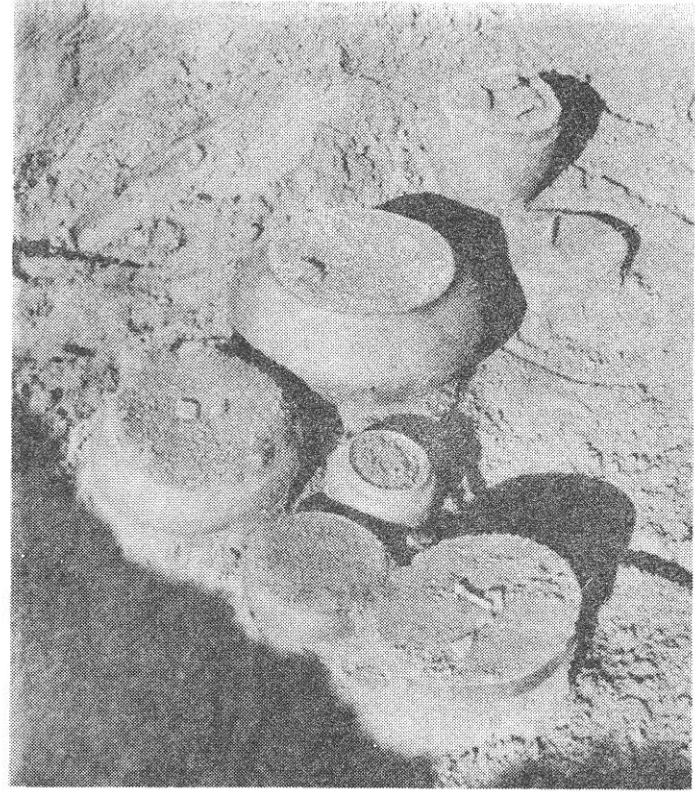
Tab.13

Tab.14

Tab.15

Tab.15

2